

SIVISTYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 9/2005 vp

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2006

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Sivistysvaliokunta on eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla päättänyt antaa lausunnon hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2006 (HE 119/2005 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- kansliapäällikkö Markku Linna, talousjohtaja Eero Pulkkinen, johtaja Markku Mattila, neuvotteleva virkamies Erkki Norbäck, ylisinööri Erkki Salmio ja ylitarkastaja Virpi Hiltunen, opetusministeriö
- kvestori Ilkka Hyvärinen, Helsingin yliopisto
- rehtori Eija Valanne, Lapin yliopiston harjoittelukoulu
- puheenjohtaja Hannu Saha, taiteen keskustoimikunta
- kulttuuri- ja vapaa-aikatoimen toimialajohtaja Heikki Timonen, Lappeenrannan kaupunki
- rehtori Tiina Viitanen, Kelloseppäkoulu
- rehtori Markku Aunola, Kiipulan ammattiopisto

- rehtori Kirsti Svedlund, Oulun Palvelualan Opisto
- puheenjohtaja Timo Lappi, Harjoittelukoulujen rehtorit ry
- kehittämisspäälikkö Matti Lahtinen, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- koulutus- ja työvoimapolitiittinen asiantuntija Saana Siekkinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- puheenjohtaja Kati Kokkonen, Suomen Ammattiin Opiskelevien Keskusliitto SAKKI ry
- erityisasiantuntija Päivi Rajala, Suomen Kuntaliitto
- puheenjohtaja Joonas Turunen, Suomen Lukiolaisten Liitto ry
- rehtori Gustav Djupsjöbacka, Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto
- toiminnanjohtaja Eeva Rantala, Tieteentekijöiden liitto TTL.

Lisäksi Suomen Kuntaliitto on antanut valiokunnalle kirjallisen lausunnon kuntien kulttuuritoiminnasta.

Valiokunta on myös saanut asiasta selvitystä hallituksen esityksen HE 88/2005 vp asiantuntijakuulemisen yhteydessä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Sivistysvaliokunta käsittelee tässä lausunnos-

saan erityisesti yliopistojen rahoitusta, yliopistojen harjoittelukoulujen rahoitusta, ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen sekä

aikuiskoulutuksen perustamiskustannusten rahoitusta valtionosuusmuutosten siirtymävaiheessa, toisen asteen koulutuksessa olevien opiskelijoiden opintotuen kehittämistä ja kuntien kulttuuritoiminnan tukemista.

Yliopistojen rahoitus

Valiokunta on useissa yhteyksissä käsitellyt yliopistojen rahoitusta. (Esim. SiVL 5/2003 vp ja SiVM 10/2004 vp). Valiokunta edelleenkin korostaa sitä, että yliopistot tuottavat vahvan osaamisperustan ja luovat kansallista hyvinvointia. Yliopistot osallistuvat yhteiskunnan rakentamiseen niin alueellisesti kuin koko maan kannalta ja valmistavat osaajia yhteiskunnan eri sektoreille. Ne toimivat uuden tiedon luoja ja välittäjinä, innovaatioketjun keskeisinä osina, kulttuurin kehittäjinä, yhteiskunnan tarvitseman työvoiman kouluttajina ja keskustelun kriittisinä osapuolina. Yhteiskunnan edun mukaista on, että Suomen yliopistot pystyvät antamaan laadultaan kilpailukykyistä yliopistokoulutusta ja vastaamaan tiedon uudistamisesta ja innovaatioiden synnyttämisestä.

Yliopistojen perusrahoitus oli suurissa vaikeuksissa koko 1990-luvun. Kuluvan vuosituhanen alussa yliopistojen kannalta rahoitustilanne muodostui kestävämmäksi. Kehittämislain muutoksella ja laajentamisella yliopistojen määrärahoja on korotettu vuosittain 20 miljoonalla eurolla, mikä on helpottanut tilannetta. Yliopistojen rahoitustilanne on kuitenkin edelleenkin vaikea. Monet yliopistot rahoittavat eri toimintojaan hanke- ja projektirahoituksella. Tilakustannusten ongelmaa ei ole edelleenkään ratkaistu. Yliopistot ovat esittäneet tilakustannusten sisällyttämistä kehittämislakiin. Kehittämislain tuomat määrärahalisäykset ovat yliopistojen ilmoitusten mukaan viime vuosina menneet jopa kokonaisuudessaan vuokratason korotuksiin. Yliopistot ovat tehostaneet tilojen käyttöä, mutta vuokratkustannukset muodostavat kasvavan osan toimintamenoista.

Hallitusohjelman sekä opetuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2003–2008 mukaan laaja-alainen ja korkeatasoinen osaaminen on keskeinen tavoite. Valtioneuvoston tuotta-

vuusohjelma kohdistaa yliopistoihin suuria vaatimuksia. Yliopistot ovat raportoineet tuottavuutta lisäävistä hankkeistaan toiminnan eri alueilla, kuten opinto-, henkilöstö- ja taloushallinnossa, tietopalvelussa ja tutkimuksen tukipalveluissa. Yliopistot ovat liittäneet laatujärjestelmiä toimintojensa osaksi ja syventäneet niiden soveltamista. Laaja verkostoituminen on tuottanut todellisia synergia- ja tuottavuusetuja. Valiokunta edellyttää, että yliopistojen tehostamistoimenpiteistä vapautuvia varoja kohdistetaan yliopistojen omien strategisten tavoitteiden mukaisesti opetuksen, tutkimuksen ja taiteellisen toiminnan vahvistamiseen.

Valiokunta myös uudistaa huomautuksensa siitä, että yliopistoille tehtävien lahjoitusten verovapauskattoa ei ole nostettu. Lahjoituksilla on kuitenkin yliopistoille suuri merkitys tutkimuksen ja koulutuksen rahoituksessa, ja ne ovat omiaan konkreettisesti edistämään yliopistojen ja muun yhteiskunnan vuorovaikutusta, mikä on kirjattu yliopistojen tehtäväksi nykyiseen yliopistolakiin.

Sivistysvaliokunta ehdottaa,

että valtiovarainvaliokunta edellyttää hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin yliopistoille tehtävien lahjoitusten verovapauskaton nostamiseksi.

Yliopistojen harjoittelukoulujen rahoitus

Yliopistojen harjoittelukoulujen tavoitteena on hallituksen esityksen mukaan opettajankoulutusta palvelevan toiminnan korkea taso ja läheinen vuorovaikutus yliopiston kanssa. Harjoittelukoulut huolehtivat opetussuunnitelmatyön ja opetuksen laadusta sekä kehittävät monipuolista ohjattua harjoittelua ja opetusteknologian käyttöä. Peruskoulun ja lukion oppilaiden määrällinen tavoite vuodelle 2006 on harjoittelukouluissa 7 900 oppilasta. Kiinteistömenojen kasvu sekä hanke- ja tulosrahoituksen pienentäminen johtavat siihen, että harjoittelukoulujen rahoitustilanne on koko ajan vaikeutunut. Hankerahoituksen pienenemisestä johtuen ei voida käynnistää uusia hankkeita eikä riittävässä määrin uudistaa koulujen kalusteita tai opetusvälineis-

töä. Viime vuosien aikana maahanmuuttajien sekä erityisoppilaiden määrä Suomessa on lisääntynyt. Lisäksi erityisoppilaiden sijoittaminen on siirtynyt erityiskouluista integraation ja inklusion myötä yleisopetukseen ja yliopistojen harjoittelukouluihin.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että opetusharjoittelua järjestävien normaalikoulujen olisi taattava opettajaksi opiskeleville mahdollisuus oppia rakentamaan heille soveltuvia oppimisympäristöjä, myös erityistä tukea tarvitseville oppilaille sekä maahanmuuttajille. Kasvatuksellisten erityistarpeiden yleistymisen lisää kaikkien opettajien erityispedagogisen osaamisen vaatimuksia. Tämän vuoksi opettajaksi opiskelevilla pitää olla mahdollisuus jo opetusharjoittelujen yhteydessä päästä oppimaan ja soveltamaan erityispedagogisia tietoja käytännössä. Vuoden 2005 talousarvioesityksestä antamassaan lausunnossa (SiVL 9/2004 vp) sivistysvaliokunta kiinnitti huomiota opettajaksi opiskelevien erityispedagogisiin taitoihin. Tuossa yhteydessä valiokunta korosti sitä, että erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden määrän kasvu, integraatio, maahanmuuttajaopetus sekä sosiaalisten ongelmien lisääntyminen kouluissa vaativat opettajilta laaja-alaisempaa osaamista sekä moniammatillisuutta. Valiokunnan mukaan tämä muutos tulee huomioida opettajakoulutuksessa. Valiokunta piti myös välttämättömänä tuolloin, että jokaisen opettajan peruskoulutuksessa on riittävästi pedagogisten opintojen osana erityistä tukea tarvitsevien lasten oppimista ja opettamista koskevaa tietoa.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että valtionosuusjärjestelmässä huomioidaan erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetusjärjestelyjä erityisopetussiirtopäätöksiin sidotuilla korotuksilla. Lisäksi vuoden 2006 alusta voimaan tulevaksi tarkoitettu uusi valtionosuusjärjestelmä (HE 88/2005 vp) huomioi vieraskieliset oppilaat. Tällaisia lakisääteisiä tukimuotoja ei ole valtion harjoittelukouluissa. Maahanmuuttajien, erityisoppilaiden ja vammaisoppilaiden opetuksen lisäkustannusten rahoitusongelmat ovat johtaneet siihen, että harjoittelukouluissa

on mm. erityisoppilaita vajaa yksi prosentti, kun heitä kunnan kouluissa on noin kuusi prosenttia.

Valiokunta pitää välttämättömänä selvittää harjoittelukoulujen rahoituksellinen tilanne ja ryhtyä toimenpiteisiin, joilla voidaan turvata harjoittelukoulujen asianmukainen toiminta. Sen vuoksi sivistysvaliokunta ehdottaa,

että valtiovarainvaliokunta edellyttää hallituksen selvittävän harjoittelukoulujen taloudellisen ja toiminnallisen aseman suhteessa muuhun perusopetukseen, erityisesti maahanmuuttajien ja erityisoppilaiden osalta, sekä palkkausuudistuksen vaikutukset vuoden 2006 aikana ja

että valtiovarainvaliokunta vuoden 2006 talousarvioehdotusta käsitellessään lisää harjoittelukoulujen opetusväline- ja laitehankintoihin sekä kehittämistoimintaan osoitettavia määrärahoja.

Ammatillisten oppilaitosten ja aikuiskoulutuksen perustamiskustannusten rahoitus valtionosuusmuutosten siirtymävaiheessa

Valtionosuutta koskevien lainsäädäntömuutosten yhteydessä investointien tukeminen siirretään osaksi yksikköhintoja. Tämä vaikuttaa negatiivisesti eräiden oppilaitosmuotojen rakennushankkeiden toteuttamiseen. Perustamishankkeiden valtionosuuksia ei vuonna 2006 enää myönnettäisi ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen hankkeisiin eikä valtionavustuksia ammatillisen aikuiskoulutuksen hankkeisiin. Vuoden 2006 alusta ei siten myönnettäisi valtionosuuksia tai -avustuksia edes sellaisille perustamishankkeille, jotka ovat jo vahvistetussa perustamishankkeiden rahoitus suunnitelmassa. Opetusministeriö on peruuttanut hankkeiden erillisrahoituksen ja ilmoittanut toimijoille rahoituksen siirtymisestä yksikköhintoihin. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan muutostilanteen rakennushankkeita on tarkoitus avustaa harkinnanvaraisilla avustuksilla. Valiokunta pitää välttämättömänä, että yksikköhinnan harkinnanvaraista korotusta käytetään myös perustamishankkeiden rahoitus suunnitelmaan sisältyvien hankkeiden osalta niissä

tapauksissa, joissa hankkeen toteuttaminen tulisi koulutuksen järjestäjälle muuten taloudellisesti vaikeaksi. Sen vuoksi sivistysvaliokunta ehdottaa

että valtiovarainvaliokunta lisää oppilaitosten harkinnanvaraisia investointiavustuksia niin, että hyväksyttyyn rahoitussuunnitelmaan sisältyvät hankkeet voidaan toteuttaa suunnitelman mukaisesti.

Nykyisin opetusministeriö voi vahvistaa ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen osalta vuosivuokran valtionosuuden laskentaperusteeksi, jos koulutusta järjestetään merkittävässä määrin vuokratiloissa. Muutoksen yhteydessä on tarkoitus luopua myös tästä erikseen valtionosuusperusteissa huomioon otettavasta erästä. Valiokunta pitää välttämättömänä, että muutoksen erälle koulutuksen järjestäjille aiheuttamaa valtionosuuden menetystä kompensoidaan tarvittaessa yksikköhintaan tehtävällä harkinnanvaraisella korotuksella.

Edellä olevan perusteella sivistysvaliokunta ehdottaa,

että pääasiassa vuokratiloissa toimiville koulutuksen järjestäjille kompensoidaan valtionosuusmuutoksista aiheutuvia menetyksiä siten, että oppilaitokset eivät joudu kohtuuttomiin vaikeuksiin.

Toisen asteen koulutuksessa olevien opiskelijoiden opintotuen kehittäminen

Opintotukeen on tehty parannuksia viime vuosina. Kiireellisesti korjattavana epäkohtana voidaan pitää kuitenkin sitä, että opintorahan suuruuteen vaikuttavat vanhempien tulot kaikilla alle 20-vuotiailla toisen asteen opiskelijoilla. Toisen asteen opiskelijoiden vanhempien tulot vaikuttavat heille myönnettävään opintorahaan sekä asumislisään suurimmalla osalla opiskelijoista. Vanhempien luona asuvilla alle 18-vuotiailla opintorahan taso on riittämätön. Täysimääräisen opintotuen voi saada vain, jos vanhempien yhteiset kuukausitulot jäävät alle 2 331 euron. Tätä tulorajaa ei ole tarkistettu vuoden 1994 jälkeen.

Itsenäisesti asuvat toisen asteen opiskelijat ovat myös opintotukeen vaikuttavien vanhempien tulojen harkinnassa eri asemassa alle 20-vuotiaiden korkeakouluopiskelijoiden kanssa. Kuitenkin merkittävä osa ammattiin opiskelevista asuu itsenäisesti. Kun oppilaitoksia joudutaan ikäluokkien pienenemisen vuoksi sulkemaan ja toisaalta niin ammatillinen kuin yleissivistäväkin koulutus samalla erikoistuvat, yhä useammin toisen asteen opiskelijat joutuvat muuttamaan toiselle paikkakunnalle. Eräiden selvitysten mukaan tällä hetkellä noin 15 prosenttia lukiolaisista ja 30 prosenttia ammattiin opiskelevista asuu muualla kuin vanhempiensa luona.

Valiokunta huomauttaa, että toisen asteen opiskelijoiden opintotuen jälkeensä jääneisyys uhkaa nimenomaan syrjäseutujen nuorten, monilapsisten perheiden nuorten sekä heikossa taloudellisessa asemassa olevien nuorten opiskelumahdollisuuksia. Opintotuen parantamisella voidaan myös osaltaan ehkäistä syrjäytymistä ja opintojen keskeyttämistä.

Sivistysvaliokunta pitää välttämättömänä, että pikaisesti korotetaan toisen asteen opiskelijoiden opintotuessa huomioon otettavien vanhempien tulojen tulorajoja 15 prosentilla. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa,

että valtiovarainvaliokunta varaa vuoden 2006 talousarvioon riittävän määrärahan, jotta voidaan ryhtyä toimenpiteisiin toisen asteen opiskelijoiden opintotukeen vaikuttavien vanhempien tulojen rajojen korottamiseksi 15 prosentilla.

Kuntien kulttuuritoiminnan tukeminen

Kuntien kulttuuritoimintaa koskevan lain mukaan kunnan tehtävänä on edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusta koskevan lain mukaan yleisen kulttuuritoimen rahoitus määräytyy kunnan asukasmäärän ja asukasta kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella. Kunnan rahoitusosuus on 63 prosenttia, mutta hallituksen esityksessä valtionosuuslainsäädännön muutoksiksi (HE 88/2005 vp) esitetään prosentin tarkistamista todellista tilannetta vastaavaksi eli

70,30 prosenttiin. Kulttuurin yksikköhintaan ei esitetä tulevaisuudessakaan ulotettavaksi vuosittaista indeksitarkistusta.

Yleisen kulttuuritoimen tehtävinä kunnat toteuttavat muun muassa lastenkulttuuria ja taidekasvatusta, poikkihallinnollista yhteistyötä nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi ja ongelmien ehkäisemiseksi, ammattitaiteen tukemista, kulttuuriharrastusten tukemista ja kulttuuripalvelujen käytön tukemista. Kuntalaisille yksilöinä taide ja kulttuuri on tärkeä palvelu. Etenkin lapsille ja nuorille se antaa mahdollisuuden oppia uutta ja kasvaa ihmisinä sekä edistää luovuutta ja vahvistaa identiteettiä. Kunnille kulttuuritoiminta antaa mahdollisuuden muun muassa luoda paikkakunnalle omaleimaisuutta. Kulttuuripalvelut voidaan nähdä hyvinvointipalveluina, ja ruohonjuuritason kulttuuritoiminta vahvistaa kuntalaisten osallistumista ja hyvinvointia.

Kuluvana vuonna asukaskohtainen yksikköhinta kulttuuritoimintaan on 4,20 euroa. Talousarvioehdotuksessa vuodelle 2006 yksikköhintaa ehdotetaan pudotettavaksi 3,50 euroon asukasta kohti. Kuntien yleisen kulttuuritoimen valtionosuus kaiken kaikkiaan ei ole määrällisesti koko valtionosuusrahoituksesta suuri, vaan kunnilla itsellään on merkittävä rahoitusosuus.

Valiokunta pitää valitettavana, että samalla kun kulttuurin ja taiteen merkitystä yhteiskuntakehityksessä edistetään muun muassa valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittisen periaatepäätöksen ja sen pohjana olevan TAO-ohjelman avulla ensi vuoden talousarviossa annetaan kunnille väärän suuntainen signaali.

Ehdotetun määrärahan leikkaus merkitsee tuen vähenemistä ennen kaikkea kuntalaisten ruohonjuuritason kulttuuritoiminnasta. Varsinkin pienille kunnille yleiseen kulttuuritoimintaan myönnetty asukaslukupohjainen valtionosuus on ollut tärkeää.

Valiokunta kuitenkin huomauttaa tässäkin yhteydessä, että talousarvioehdotuksessa esitetään lisättäväksi myös kunnallisten taidelaitosten rahoitusta nostamalla henkilötöyvuosien lukumäärää. Erityisen myönteisenä valiokunta pitää sitä, että teattereiden valtionosuudet tulevat indeksi-

tarkistuksen piiriin samalla tavalla kuin museoiden ja orkestereiden jo nykyisin ovat.

Taide- ja kulttuurielämä on jokaisen perusoikeus. Sen vuoksi sen asema on lakisääteisesti turvattu. Valiokunta pitääkin välttämättömänä, että tämä säilyy muun muassa kunnallisen palvelurakenteen uudistuksissa.

Edellä todetun perusteella sivistysvaliokunta ehdottaa,

että valtiovarainvaliokunta harkitsee kuntien kulttuuritoimintaan tarkoitettun asukaskohtaisen yksikköhinnan korottamista 4,20 euroon asukasta kohti.

Muita huomioita

Näkövammaisten kirjasto. Eduskunta myönsi kuluvan vuoden talousarviossa näkövammaisten kirjasto Celialle lisämäärärahan muun muassa aineistojen digitalisointiin. Tarve lisärahoitukseen jatkuu, ja kirjasto on esittänyt lisätarpeeksi 250 000 euroa. Sivistysvaliokunta esittää, että valtiovarainvaliokunta lisää näkövammaisten kirjaston määrärahoihin momentille 29.90.25 lisämäärärahan analogisen kokoelman digitointiin ja hankintoihin.

Opintokeskukset. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että opintokeskusten toimintaan tarkoitettua rahoitusta on vähennetty talousarvioehdotuksessa kuluvan vuoden talousarvioon nähden 433 000 eurolla. Leikkaus kohdistuu opintokerhotoimintaan, jolla kuitenkin on merkittävä vaikutus pyrittäessä aktivoimaan ihmisiä kansalais-toimintaan. Ehdotettu leikkaus on ristiriidassa hallituksen hyväksymän kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman kanssa. Ohjelmalla pyritään nimenomaan lisäämään paikallista osallistumista. Tämän vuoksi sivistysvaliokunta esittää, että valtiovarainvaliokunta lisää opintokeskusten saamaa rahoitusta opintokerhotoimintaan.

Kulttuuri-instituuttien tukeminen. Suomen ulkomailla toimivat kulttuuri- ja tiedeinstituutit tekevät merkittävää työtä eri puolilla maailmaa. Instituutit toimivat myös hyvin vähäisin henkilövoimavaroin. Valiokunta kiinnittää huomiota

siihen, että instituuttien tehtävät lisääntyvät muun muassa painopistealueena olevan kulttuuriviennin edistämisessä. Valiokunta pitää tärkeänä, että kulttuuri-instituuttien taloudelliset toimintamahdollisuudet turvataan.

Lausunto

Lausuntonaan sivistysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 21 päivänä lokakuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Kaarina Dromberg /kok
vpj. Säte Tahvanainen /sd
jäs. Esko Ahonen /kesk
Hanna-Leena Hemming /kok
Sinikka Hurskainen /sd (osittain)
Tuomo Hänninen /kesk
Tatja Karvonen /kesk
Rauno Kettunen /kesk
Minna Lintonen /sd

Pehr Löf /r
Kirsi Ojansuu /vihr
Seppo Särkiniemi /kesk
Ilkka Taipale /sd (osittain)
Marja Tiura /kok
Jutta Urpilainen /sd
Raija Vahasalo /kok
Unto Valpas /vas
vjäs. Simo Rundgren /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Alle 20-vuotiailla toisen asteen opiskelijoilla opintorahan määrään vaikuttavat vanhempien tulot, vaikka opiskelija asuisi jo itsenäisesti omassa taloudessaan ja vaikka vanhempien tulot olisivat enintään suomalaista keskitasoa. Vanhempien tulot eivät myöskään anna todellista kuvaa heidän kyvystään rahoittaa nuoren opiskelua vieraalla paikkakunnalla. Ylipäätään ei ole kohtuullista edellyttää, että vanhemmille kuuluu velvollisuus osallistua täysi-ikäisen lapsensa opiskelusta aiheutuviin kustannuksiin, kun otetaan huomioon, että heidän lainmukainen elatusvelvollisuutensa on päättynyt lapsen täytettyä 18 vuotta.

Alle 20-vuotiailla itsenäisesti asuvilla korkeakouluopiskelijoilla opintorahan määrään eivät vaikuta vanhempien tulot. Tällainen tilanne asettaa siten toisen asteen opiskelijat ja korkea-asteen opiskelijat perusteettomasti eriarvoiseen asemaan. Perustuslain 6 §:n 2 momentti on kuitenkin yksiselitteinen: "Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella".

Toisen asteen opiskelijoiden opintotuki on lisäksi tasoltaan selvästi heikompi kuin korkea-asteen opiskelijoiden opintotuki.

Toisen asteen opiskelijoilla opintorahan leikkautuminen alkaa, kun molempien vanhempien yhteenlaskettu vuositulo ylittää 27 300 euroa (n. 2 275 euroa/kk). Opintoraha evätään kokonaan, kun molemmat vanhemmat ansaitsevat noin 1 700 euroa kuukaudessa (yhteensä 40 900 euroa/v). Tuen epääminen tapahtuu siis tulotasolla, joka on selvästi alle suomalaisten keskipalkan. Asiaa ei paljon auta, jos tulorajoja vähän korotetaan.

Sivistysvaliokunnan lausunnossa esitetty 15 %:n korotus vanhempien tulorajaan ei siten ratkaise ongelmaa, jossa toisen asteen opiskelijoiden opintotuki on sidottu vanhempien tuloihin ja korkea-asteen opiskelijoiden opintotuki ei ole.

Mielipide

Edellä olevan perusteella sivistysvaliokunnan olisi tullut edellyttää,

että vanhempien tuloihin perustuva opintorahan tarveharkinta poistetaan itsenäisesti asuvilta alle 20-vuotiailta toisen asteen opiskelijoilta ja

että valtiovarainvaliokunta lisää momentille 29.70.55 20 000 000 euroa.

Helsingissä 21 päivänä lokakuuta 2005

Unto Valpas /vas

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Yliopistojen rahoitus

Yliopistot joutuvat toimimaan entistä kovemmassa kansainvälisessä kilpailutilanteessa tutkimusrahoituksen hankkimiseksi sekä korkeatasoisten tutkijoiden ja opiskelijoiden houkuttelemiseksi. Yliopistoihin kohdistuu entistä kovempia vaatimuksia myös kolmanteen tehtävään liittyvän alueellisen vaikuttavuuden ja tutkimustulosten kaupallisen hyödyntämisen suhteen. Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaan yliopistojen tulisi panostaa jatkossa tutkimuksen laatuun ja kansainvälisesti korkeatasoiseen tutkijakuntaan. Myös yliopistolain muutos on tuonut yliopistoille lisää velvoitteita, kun opintoja pyritään nopeuttamaan ja opintojen ohjausta tehostamaan. Tutkintojen määrää tulisi myös kasvattaa.

Hallituksen kehyspäätöksen mukaan valtionhallinnosta pitää kuitenkin vuoteen 2011 mennessä vähentää 17 500 työntekijää, mikä merkitsee yliopistoissa jopa noin 6 000 viran vähennystä. Yliopistot ovat arvioineet, että henkilökunnan radikaali vähentäminen johtaisi opetuksen karsimiseen ja sisään otettavien opiskelijoiden määrän rajoittamiseen. Ongelmia tulee erityisesti pienillä eikä taloudellisesti kovin houkuttelevilla aloilla, kuten humanistisissa tieteissä, joissa ulkopuolisen rahoituksen mahdollisuudet ovat vähäisempiä. Yliopistojen hallintoa sekä tieto-, kirjasto- ja muita tukipalveluja joudutaan myös karsimaan kovalla kädellä. Nämä säästöt heikentävät tutkijoiden ja opiskelijoiden työskentely- ja opiskelumahdollisuuksia ja näin pitkittävät osaltaan opintoja ja vaarantavat tutkimuksen laadun.

Vuoden 2006 talousarvioehdotuksessa yliopistojen toimintamenorahoitus kasvaa 37 miljoonalla eurolla, mistä 20 miljoonaa euroa lisätään korkeakoulutuksen kehittämisestä annetun lain perusteella yliopistojen tehokkaan ja tulok-

sellisen toiminnan varmistamiseksi. Suuri osa tästä lisäyksestä kohdistuu palkkausmenojen ja kiinteistökulujen kasvuun, joten yliopistojen mahdollisuudet lisätä tutkimusta ja tutkintojen määrää ja kehittää opetusta eivät tosiasiallisesti kohene. Edellytämme, että momentille 29.10.21 lisätään 20 000 000 euroa yliopistojen toimintamenoihin.

Kuntien kulttuuritoiminnan tukeminen

Esitetty 1,65 miljoonan vähennys kuntien yleisen kulttuuritoiminnan tukemiseen valtion yleiseen kulttuuritoimintaan merkitsee myönnetyn valtionosuuden leikkaamista kolmanneksella kuluvaan vuoteen verrattuna.

Valtionosuuden laskentaperusteen yksikköhinta on monta vuotta ollut 4,20 euroa/asukas, eikä siihen ole tehty minkäänlaisia indeksitarkistuksia. Tästä valtionosuus on ollut 37 % ja kunnan osuus 63 %.

Laskentaperusteen yksikköhinnaksi on esitetty 3,50 euroa/asukas. Kun tähän vielä tulee valtionosuusuudistuksen mukanaan tuoma muutos prosenttijakoon — valtio 29,7 % ja kunta 70,3 % — on vähennys siis vielä suurempi.

Esitetty määrärahan leikkaus tarkoittaa tuen vähentämistä nimenomaan ruohonjuuritason kulttuuritoiminnasta. Kyseessä ovat juuri ne määrärahat, joilla tuetaan tavallisen kansalaisen kulttuuriharrastusta. Opetusministeriössä toteutettu linjanveto on hämmästyttävä varsinkin, kun samassa talousarvioesityksessä on kirjattu ministeriön toiminnan tavoitteeksi taiteen ja kulttuurin saatavuuden parantaminen.

Kuntaliiton mukaan kunnat ovat käyttäneet kulttuuritoimen valtionosuutensa juuri siihen, mihin se on tarkoitettukin. Jos valtionosuutta nyt pienennetään, se merkitsee väistämättä eriarvoistumista. Pienille kunnille, joissa ei ole valtionosuutta saavaa ammattiteatteria, orkesteria tai museota, on tämä yleisen kulttuuritoimen valtionosuus ainoa valtiolta tuleva raha kulttuu-

ritoiminnan ylläpitämiseksi. Edellytämme, että laskentaperusteen yksikköhinta korotetaan 4,50 euroon/asukas.

Mielipide

Edellä olevan perusteella sivistysvaliokunnan olisi tullut esittää,

että valtiovarainvaliokunta lisää momentille 29.10.21 20 000 000 euroa yliopistojen toimintamenoihin ja

että valtiovarainvaliokunta lisää momentille 29.90.33 2 069 300 euroa valtionosuuden perusteena käytettävän yksikköhinnan korottamiseksi 4,50 euroon asukasta kohti.

Helsingissä 21 päivänä lokakuuta 2005

Kaarina Dromberg /kok
Raija Vahasalo /kok
Marja Tiura /kok

Hanna-Leena Hemming /kok
Unto Valpas /vas
Kirsi Ojansuu /vihr